

KÖNYVISMERTETÉSEK

Bodó Balázs: A szerzői jog kalózzai

(Budapest, Typotex, 2011. 337 oldal, ISBN 978 963 279 425 9)

Az interneten keresztül megvalósuló szerzői jogsértések megítélése napjainkban kimagasló érdeklődésre tart számot. Ennek okán bőséges a téma szakirodalma, számos tudományos igényű munka is napvilágot látott már az utóbbi években.

Határterületi kérdéstről van szó, amely a polgári joggal és a büntetőjoggal foglalkozó kutatók számára egyaránt kihívást jelent, azonban a témakör nemcsak a jogtudomány képviselői számára izgalmas, hanem a közgazdaság-tudománnyal, műszaki tudományokkal, médiatudománnyal és szociológiával foglalkozó kutatók számára is, hiszen ezeket a tudományterületeket ugyanúgy érintik a szerzői jog aktuális kérdései. Interdiszciplináris volta miatt a szerzői joggal kapcsolatos kutatásokat végző jogászok sem engedhetik meg maguknak azt, hogy nélkülözzék a társtudományok képviselői tudományos eredményeinek megismerését. Enélkül ugyan dogmatikailag helytálló kutatási eredményekre lehet jutni a szerzői jogban, de a valós problémákat igen nehéz feltárni és megoldani.

Művét a szerző a bevezetést követően hat fejezetre bontja. Az első öt fejezet a kalózfogalom jelentésváltozásairól szól, először általánosságban, majd a három fő korszakról egyenként értekezve. A hatodik fejezet többé-kevésbé a már korábban Lakatos Zoltánnal¹ közösen publikált értekezésben foglaltakra alapul, és a filmforgalmazással kapcsolatos disztribúciós kérdéseket elemzi. Összességében megállapítható, hogy a felépítés logikus, jól követhető és tagolása sem hagy kívánni valót maga után.

A több mint négyszáz tételből álló irodalomjegyzék nagy része nem a jogtudomány képviselőinek műveiből kerül ki, de Bodó azért támaszkodott a szerzői joggal foglalkozó kutatók munkáira is, bár a magyar szerzők közül Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, ifj. Ficsor Mihály vagy Tattay Levente eredményeinek hasznosítása még teljesebbé tenné művét. Feltűnő az idegen nyelvű források meghatarozó többsége, amely igen széles körű olvasottságról árulkodik.

Szembeötlő viszont a források lábjegyzetekben való megjelölésének hiánya, amely nehezíti az egyes felhasznált források megtalálását és nyomon követhetőségét a műben.

A jogi szakkifejezéseket a szerző néhol kissé nagyvonalúan használja. Túl sok dolgot akar lefedni egy-egy kifejezéssel, amelyeknek a jogi szaknyelvben való használata ennél szűkebbre szabott. Ez persze valamelyest érthető, hiszen a szerző nem jogász, de ennek ellenére sem lehet eltekinteni a fogalmak használatára vonatkozó pontosság igényétől. Emellett talán érdemes lett volna kitérni a védelmi idő, a szomszédos jogok kérdésére, illetve talán érdemes lett volna a szabad felhasználásnak a kötet témájával való összefüggéseit alaposabb vizsgálat tárgyává tenni.

Bodó a kalózkodás kialakulásával, történetével és társadalmi szerepével foglalkozik. A kalózkodás történetét három korszakra (Gutenberg előtti, a könyvnyomtatás feltalálása utáni és a p2p

¹ BODÓ Balázs – LAKATOS Zoltán: *Mozi és fájlcsere – A filmek online feketepiacja és a moziforgalmazás*, 2009. Elérhető: <http://goo.gl/c3OEH>

korra) osztja, tisztázza megjelenésük, majd eltűnésük okait, felhívja a figyelmet arra, hogy a kalózok mindig valamilyen társadalmi hatást tükröznek a számunkra, mondhatni megjelenésük bizonyos társadalmi körülmények – elsősorban kereskedelmi diszfunkcionalitások – esetén szükségszerű.

Általános képet kaphatunk a kalózfogalom változástörténetéről, ennek jelentőségéről, és rávilágít a szerző arra, hogy az egyes korszakok fogalmi sajátosságai vissza-visszagyűrűznek a fogalom életében. Ez szerzői jogi szempontból igen fontos, mivel a kalóz fogalom egyre elterjedtebb, nemcsak a szerzői jogban, de a szellemi alkotások egész területén, ami napjainkban fogalmi bizonytalansághoz vezetett, Bodó kutatása ezért alapkö lehet a definíciós bizonytalanság eloszlataához vezető úton.

Bár sehol sem mondja ki konkrétan, a szerző visszatérően utal a kalózok paradigmaváltó jellegére, innovációs hatásaira, azok a gazdaságot megújító erejére, sőt, korábbi téziszfűzetében² ezeket konkrétan is megemlíti. Elemzi a helyettesítő és hiánypótló paradigmákat, mint közgazdaságtani beszerzési modelleket. Rendkívül alapos kutatások és adatgyűjtések végkövetkeztetéseként felhívja a figyelmet arra, hogy Magyarországon a filmforgalmazás tekintetében a hiánypótló paradigma érvényesül – ezzel utalva a legális alternatívák hiányának kiemelkedő jelentőségére.

Több olyan felhasználói oldalról indult szabályozási alternatívát is ismertet – még hozzá új szemszögből –, amely hosszú távon segíthet a fent említett diszfunkciók és disztribúciós problémák leküzdésében (pl. a CC-licenck).

Bodó itthon az elsők között van – és ez igen nagy érdeme – azok között, akik elindultak azon az úton, amely feloldja a fájlmegosztásról kialakult téves képet, és segít olyan metajurisztikus szempontokat figyelembe venni, amelyek nélkül a szerzői jogban nem lehet aktuális problémákat megoldani, megfelelő szabályozást létrehozni.

A szerző előremutató és kiemelkedő kutatási eredményeihez szerzői jogi szempontból kritikai tartalmú megjegyzéseket is szükséges hozzáfűzni. Mindenekelőtt megtévesztő lehet a könyv címe. A szerzői jog kalózai cím arra enged következtetni, hogy a kalózok szerzői jogi helyzetéről kaphatunk áttekintést. Ez bizonyos fókig benne is foglaltatik a könyvben, ám teljesen érthető módon Bodó sokkal inkább közgazdaságtani és társadalomtudományi szűrőn keresztül szemléli a kérdéseket. Ez jelenik meg a kalózfogalom tisztázatlanságában is. Bár több száz oldalon keresztül foglalkozik a kalózok tulajdonságaival, végül nem kapunk egy absztrakt kalózfogalmat. Egy alkalmazható kalózfogalom kimunkálása jogi szempontból nemcsak nemzeti, de talán világszinten is nagyjelentőségű lett volna, és sokat adott volna a mű értékéhez. Mindez azzal magyarázható, hogy a szerzői jog aktuális problémái között az egyik legszembetűnőbb a kalózfogalom jogforrásokban történő elterjedése,³ anélkül, hogy a fogalom definiálva lenne.

Hasonlóan tisztázatlan marad a paradigmaváltás kérdése. A könyvből visszatérően kiérezhető a paradigmaváltásra való utalás, ennek a paradigmaváltásnak a mikéntjére azonban a szerző nem ad eligazítást. Mindez azért is fontos szempont, mert ezen sugallatok ellenére a szerző nem elég meggyőző akkor, amikor amellet érvel, hogy a jelenlegi paradigma keretei között nem lehet megoldani a felmerülő problémákat. (Ez különösen annak fényében érdekes, hogy Bodó egy személyes beszélgetés alkalmával azt nyilatkozta, hogy ő maga a jogi értelemben vett paradigmaváltást egyáltalán nem tartja reálisnak, sőt, jelenleg a jogászok számára a szerzői művekkel kapcsolatban nem lát érdemi feladatokat.)

² Elérhető: <http://goo.gl/737WZ>.

³ L. itt a SOPA törvénytervezetet, az ACTA nemzetközi megállapodást és a TRIPS legfrissebb szövegét.

További kritikai szempont a szerzői-jogosulti szerepek általánosítása. A szerzők a könyvben kevés szerepet kapnak, érdekeik pedig kevésbé vannak előtérben, mint a felhasználók érdekei. A szerzői jogban minden körülmények között elsődleges szempont az érdekegyensúly fenntartása, ahogyan azt a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény preambuluma is kifejezi. A további jogosultaknak szinte az „ördög képében” való feltüntetése és az átlagfogyasztó piedesztálra emelése, idealizálása nem a legszerencsésebb megközelítés.

A mai viszonyok között elég merész állítás lenne azt mondani, hogy a piac hemzseg a közkinccnek tekinthető, színvonalasabbnál színvonalasabb alkotásoktól. Miért fontos ez? Azért, mert felvetődik a kérdés, hogy ki jogosult azt eldönteni, hogy mi minősül közkinccnek. A szerzői jogban erre nincs objektív mérce, ezért minden műnek azonos védelmet kell adni. Nyilvánvaló, hogy igény mutatkozna reális, legális és online elérhető alternatívák létrehozására, mely kérdést a szerző nem elemez részletkebe menően. Ehhez – és ezzel talán Bodó is egyetért – a szerzői jogi jogosultak oldalán, de nem a szerzői jog egészében szükséges paradigmaváltás. Meg kell győzni a piac szereplőit arról, hogy érdekükben áll élni a legális alternatívákkal.

Összességében elmondhatjuk, hogy Bodó Balázs könyve újító, megalapozott, olvasmányos és elgondolkodtató. Bár dogmatikailag nem mindenben értünk egyet a szerzővel, művét rendkívül értékes tanulmánynak tartjuk, kiemelten arra való tekintettel, hogy segítséget nyújthat a szerzői jog aktuális problémáinak megoldásában.

A szerző műve a szerzői joggal foglalkozó jogászok számára legalább akkora jelentőséggel bír, mint a társtudományok képviselői számára. Meggyőződésünk, hogy olyan munkáról van szó, amelynek tanulmányozását a szerzői jog aktuális problémáival foglalkozó jogászok nem nélkülözhetik.

UJHELYI DÁVID – VARGA ÁDÁM